

Unga och skolan – trygghet och förutsättningar i Dalarna

Skolan – en avgörande arena för välbefinnande

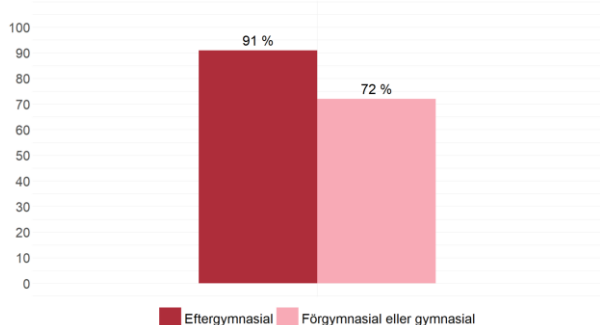
Skolan är en central del av barn och ungas vardag samt en miljö där både lärande och social utveckling formas. Över lag upplever eleverna i Dalarna höga nivåer av trygghet och nöjdhet i skolan, men det finns stora skillnader mellan grupper. Trygghet och upplevelsen av stöd är viktiga förutsättningar för elevers välmående och skolresultat. Skillnader mellan kommuner, skolor och elevgrupper gör det tydligt att insatser behöver anpassas och prioriteras där behoven är som störst.

Gymnasiebehörighet – en viktig grund för ungas framtid

Att lyckas i skolan och uppnå gymnasiebehörighet är en av de största skyddsfaktorerna mot ohälsa. I Dalarna varierar andelen elever med behörighet till gymnasiet tydligt mellan skolor. Läsåret 2024/25 var mellan 63 och 100 % av eleverna behöriga till yrkesprogram.

Flickor är behöriga i något högre grad än pojkar, 85 % respektive 81 %. Flickornas nivå ligger i linje med riket, medan pojkarna ligger något lägre (pojkar riket: 84 %).

Andel (%) behöriga till yrkesprogram i Dalarna utifrån föräldrars utbildningsnivå
Källa: Skolverkets statistikdatabas läsåret 2024/25

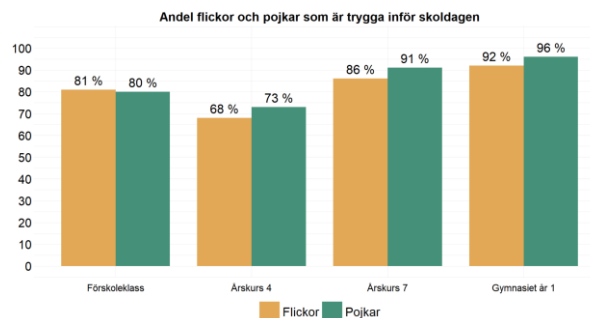
Bland elever med föräldrar som har eftergymnasial utbildning är cirka 91 % behöriga, medan motsvarande andel bland elever med föräldrar som har kortare

utbildning är 72 %. Arbetsmiljö, stödstrukturer, trygghet och bemötande spelar en avgörande roll för hur elever upplever sin skolgång.

Trygghet i skolan, tydliga skillnader

Lupp-undersökningen i Dalarna visar att 87 % av högstadie- och gymnasieeleverna känner sig trygga. Killar upplever högst trygghet. Andelen som sällan eller aldrig känner sig trygga är 9 % bland killar, 15 % bland tjejer och 39 % bland unga med annan könstillhörighet. Det är vanligare att högstadieelever känner sig otrygga jämfört med gymnasieelever (16 % respektive 8 %).

I elevhälsodatabasen Elsa framgår lägst trygghet i årskurs 4, där 70 % alltid eller ofta känner sig trygga inför skoldagen, tydligt lägre än i förskoleklass, årskurs 7 och år 1 i gymnasiet:

Tryggheten i årskurs 4 varierar även mellan kommuner: den högsta ligger på 85 %, medan de lägsta ligger mellan 58 och 65 %. Sannolikheten att uppge att man är otrygg är fyra gånger högre för elever i kommunen med lägst resultat jämfört med den med högst.

Även unga med funktionsnedsättning upplever lägre trygghet inför skoldagen. Bland gymnasieelever i Elsa uppger nästan 30 % att de har en funktionsnedsättning. Av dem känner sig 90 % trygga, jämfört med 96 % bland elever utan funktionsnedsättning.

Sociala band, mående och trygghet

Stöd från klasskamrater och andra jämnåriga hänger tydligt samman med trygghet.¹ I

¹ Folkhälsomyndigheten. (2023). Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/2022 – Nationella resultat.

Dalarna uppger elever som alltid eller ofta har kompisar i högre grad att de känner sig trygga: i årskurs 4 gäller detta för 75 % jämfört med 33 % bland elever som aldrig, sällan eller ibland har kompisar, i årskurs 7 92 % respektive 55 %, och i gymnasiet 96 % respektive 69 %. Skillnaderna minskar över skolåren men kvarstår.

Trygghet samvarierar också med mående. Bland gymnasieelever som känner sig trygga är det 79 % som mår bra, jämfört med 23 % bland dem som är mindre trygga. I årskurs 4 är motsvarande skillnad 96 % respektive 74 %.

Bemötande och mobbning

Ett respektfullt klimat är viktigt för trygghet. I Lupp uppger 71 % av killarna, 61 % av tjejerna och 44 % av elever med annan könstillhörighet att bemötandet mellan elever och lärare präglas av respekt.

Gymnasieelever instämmer i högre grad än högstadieelever. Sambandet med trygghet är tydligt: 70 % av elever som känner sig trygga upplever ett respektfullt klimat, jämfört med 35 % av dem som inte gör det.

När det gäller skolans agerande vid mobbning uppger 44 % av gymnasieeleverna och 25 % av högstadieeleverna att de inte vet om skolan agerar. Killar anser oftare än tjejer och elever med annan könstillhörighet att skolan agerar. De som upplever att skolan agerar rapporterar också högre trygghet och nöjdhet.

Nöjdhet med skolmiljön

I Dalarna visar resultat från Lupp att många är nöjda med skolmiljön: 84 % tycker bra om lärarna, 80 % om undervisningen, 79 % om elevhälsan och 78 % om stödet. Skolmaten utmärker sig med lägre nöjdhet (47 %). Killar är oftast mest nöjda, elever med annan könstillhörighet minst, och gymnasieelever är mer nöjda än högstadieelever.

Nöjdhet och trygghet går hand i hand

Stöd från lärare är kopplat till bättre psykisk hälsa och skolresultat samt minskad förekomst av riskbeteenden. Sambanden skiljer sig mellan grupper, särskilt mellan

flickor och pojkar.¹ Resultat från Lupp-undersökningen visar att elever som tycker bra om lärarna, undervisningen, elevhälsan och möjligheten att få stöd från lärarna i högre grad rapporterar att de känner sig trygga och är nöjda med skolan.

I en sambandsanalys där de olika aspekterna av nöjdhet kopplat till skolan utforskas, framgår att missnöje med undervisningen och elevhälsan är de faktorer som har starkast samband med att inte känna sig trygga i skolan – även när ålder och kön tas hänsyn till. Att känna sig otrygg är omkring 2,5 gånger vanligare bland elever som är missnöjda med undervisningen, och drygt dubbelt så vanligt bland dem som är missnöjda med elevhälsan.

Skolan som resurs – och ett ansvar för framtiden

Skolan är en av de starkaste bestämningsfaktorerna för barns och ungas hälsa. En trygg och inkluderande skolmiljö kan fungera som en kraftfull resurs för välmående och framtida möjligheter. Samtidigt kan skolmiljön också innebära en risk – särskilt när elever saknar stöd eller inte känner sig trygga.

För att stärka barns och ungas hälsa krävs att skolan erbjuder goda förutsättningar för lärande, relationer och trygghet. Genom att se skolan som den centrala arena den faktiskt är, kan vi skapa en mer likvärdig skolgång där varje elev har möjlighet att utvecklas och må bra.

Om Lupp-undersökningen

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har tagit fram och tillgängliggjort enkätundersökningen. Var tredje år genomför alla dalakommuner och Region Dalarna den tillsammans. Det här faktabladet bygger på resultat från år 2024. Totalt deltog 6 608 ungdomar, varav 3 895 i högstadiet och 2 713 i gymnasiet (3 209 tjejer, 3 153 killar och 122 angav en annan könstillhörighet).

Om elevhälsodatabasen Elsa

Elsa besvaras av elever i förskoleklass, årskurs 4, årskurs 7 och år 1 på gymnasiet i Dalarna. Undersökningen genomförs inför hälsosamtalen i skolan. Det här faktabladet bygger på resultat från läsåret 2024/25 och baseras på svar från drygt 10 000 elever (5 074 flickor och 5 178 pojkar).